

Оцінка вартості життя

Стратегії адаптації і забезпечення соціального захисту у громадах

Серпень 2024 року | Україна

Контекст та обґрунтування

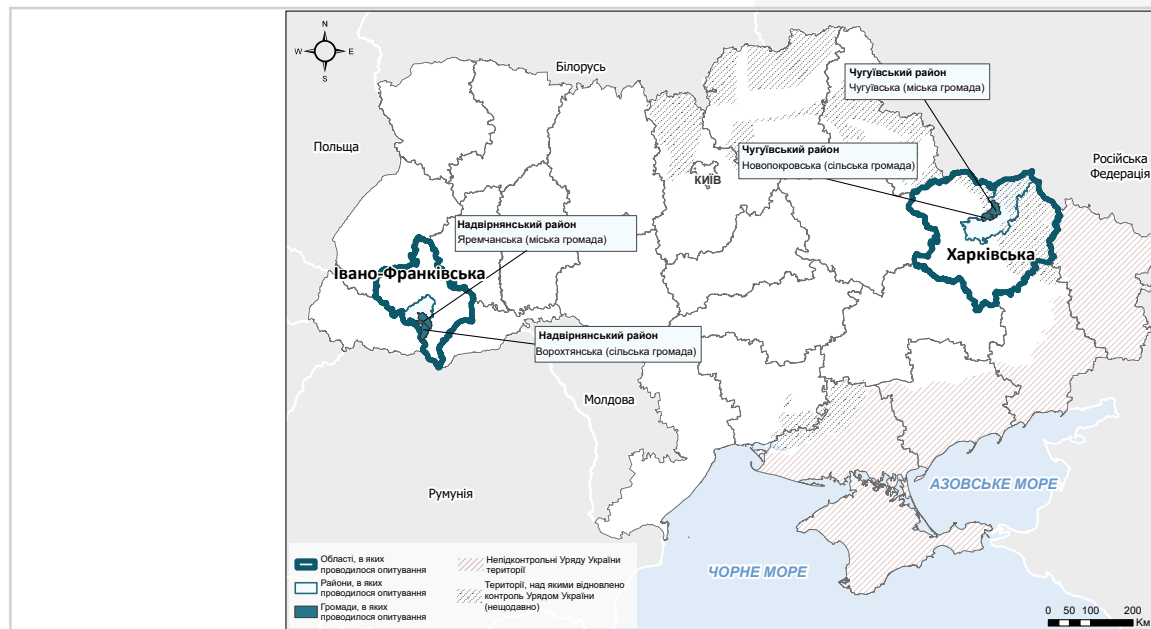
Повномасштабне вторгнення в Україну, яке розпочалося у лютому 2022 року, супроводжувалося різким і тривалим **підняттям цін на товари першої необхідності** по всій країні¹, яке стало наслідком розірваних ланцюгів постачання та інших труднощів, пов'язаних з війною. Складний соціально-економічний контекст, який характеризувався зростанням **безробіття** та суттєвим скороченням економіки², призвів до застосування багатьма домогосподарствами негативних **стратегій подолання життєвих труднощів (СП)** на тлі частих повідомлень споживачів про те, що цінова недоступність основних товарів становить найбільшу перешкоду для їхнього доступу до ринків³. Крім того, домогосподарства перейшли на нові, нерідко нестабільні джерела доходу. У 2024 році про офіційне працевлаштування у якості джерела доходу повідомляли лише 50% домогосподарств. Водночас **зросла залежність від багатоцільової грошової допомоги (БЦГД) та соціальних виплат**⁴. Така динаміка створила додатковий тиск на систему адміністративних та соціальних послуг на місцях, які у результаті реформ, розпочатих у 2016 році, перейшли у відання громад⁵, які так само були послаблені економічним шоком війни та масовим переміщенням.

Це дослідження вивчає поширеність використання СП, БЦГД і системи соціальної підтримки домогосподарствами **на рівні громади** для інформаційного забезпечення заходів, спрямованих на підтримку **довгострокового і сталого соціально-економічного відновлення** шляхом розв'язання проблем, з якими стикаються домогосподарства і місцева влада.

Ключові висновки

- У кожній громаді **війна та переміщення** суттєво порушили основний сектор економічної діяльності, що призвело до росту безробіття.
- Зростання цін на товари першої необхідності було названо основним чинником, який спровокував застосування стратегій подолання труднощів з життєзабезпеченням. Як впливає з повідомлень, домогосподарства купували товари у меншій кількості і нижчої якості (зокрема продуктів харчування) та скоротили витрати на медичне обслуговування.
- Оскільки і соціальні виплати, і БЦГД охоплюють переважно одні й ті самі групи населення, **непереміщені, безробітні родини з 1 або 2 дітьми та люди старші 50 років і до пенсійного віку** опинилися поза дією більшості програм фінансової підтримки, попри зростання їхніх потреб.
- Представники місцевої влади повідомили, що **понаднормова робота, ріст безпекових ризиків та відсутність перегляду зарплат** перешкоджають залученню кваліфікованих кадрів, а також реалізації їхніх ініціатив з раннього відновлення.
- Хоча, як очікується, доступна підтримка (зокрема виплати ВПО та допомога у натуральній формі) буде скорочуватися, влада прогнозує **зростання кількості заявок на соціальну допомогу** та тлі погіршення безпекової ситуації та обмежених можливостей працевлаштування.

Карта 1: Громади, в яких відбувся збір даних.

Огляд методології

Це дослідження охоплює широкий огляд вторинних кількісних даних за індикаторами засобів до існування, а також збір якісних даних у чотирьох громадах в Україні. Збір даних відбувся у лютому-березні 2024 року у два етапи. На першому етапі були проведені інтерв'ю з ключовими інформантами (KI) з-поміж місцевих зацікавлених сторін, зокрема з представниками управлінь соціального захисту, надавачами публічних послуг у сфері охорони здоров'я, освіти та зайнятості, а також організацій громадянського суспільства (ОГС), місцевих та міжнародних НУО. На другому етапі було проведено опитування членів домогосподарств (ДГ), вибірка яких була сформована за статусом переміщення та права на отримання виплат (соціальних чи БЦГД). Загалом було опитано 47 KI та 96 домогосподарств.

Для дослідження параметрів застосування стратегій подолання життєвих труднощів на рівні окремих громад, охоплення та відбору отримувачів БЦГД і соціальних виплат, а також місцевих механізмів адаптації було застосовано порівняльний підхід за двома параметрами: високий або низький прямий вплив війни і сільські або міські території (див. карти землекористування громад у Додатку 1). Чугуївська (міська громада) і Новопокровська (сільська громада) були відібрані у Харківській області, яка, через наближеність до лінії фронту, зазнала значних руйнувань об'єктів інфраструктури та будівель, активних бойових дій у 2022 році, та перебувала під постійними обстрілами увесь період збору даних. Яремчанська (міська громада) і Ворохтянська (сільська громада) були відібрані у Івано-Франківській області, де спостерігався низький прямий вплив війни, а основним наслідком війни було масове переміщення⁶.

Економічний контекст і бюджет громад

є дуже високі ризики і люди не готові інвестувати і відновити виробництво».

KI з місцевої влади, Чугуївська громада

Порушення основної економічної діяльності

У кожній громаді суттєвого негативного впливу зазнав основний сектор економічної діяльності. У громадах Івано-Франківської області (Яремчанській та Ворохтянській) через різке скорочення кількості подорожуючих серйозно постраждав туризм. Хоча, за повідомленнями, великий потік ВПО частково підтримав економічну діяльність завдяки росту споживання та релокації бізнесів зі східних областей, туристичні об'єкти, які розміщують ВПО безкоштовно і отримують певну фінансову компенсацію від держави, за отриманими даними, працюють у збиток. У Ворохтянській громаді KI зазначали, що експортні обмеження, які виникли у зв'язку з війною, суттєво охолодили попит на продукцію лісової промисловості. У громадах Харківської області (Чугуївській та Новопокровській) KI повідомляли про масове закриття заводів і фабрик через пошкодження, спричинені війною, і безпекові ризики.

«Зараз багато бізнесів закрилося... було попадання у м'ясопереробний завод і підприємство не поновило роботу через високу ймовірність повторного обстрілу... Лише за останній час у одне підприємство поцілили сім разів... ми не можемо загадувати, коли поновиться робота, поки ми в зоні ймовірних бойових дій... снаряди С-300 долітають до нас із Белгорода за хвилину і тривогу не встигають оголосити. Тому

KI у Харківській області повідомили, що сільськогосподарське виробництво є вкрай обмеженим через присутність мін, нерозірваних боєприпасів та близькість до зони бойових дій. Крім того, комерційне виробництво овочів, які переважно експортувалися у Росію, також суттєво скоротилося. Також кілька KI повідомили, що у 2022 році постачання товарів першої необхідності було припинено чи істотно обмежено через наступ та обстріли російськими збройними силами територій громади. Респонденти повідомили, що проблеми з постачанням та торгівлею продуктами харчування та ліками були переважно вирішені до кінця 2022 року.

Скорочення бюджетів громад

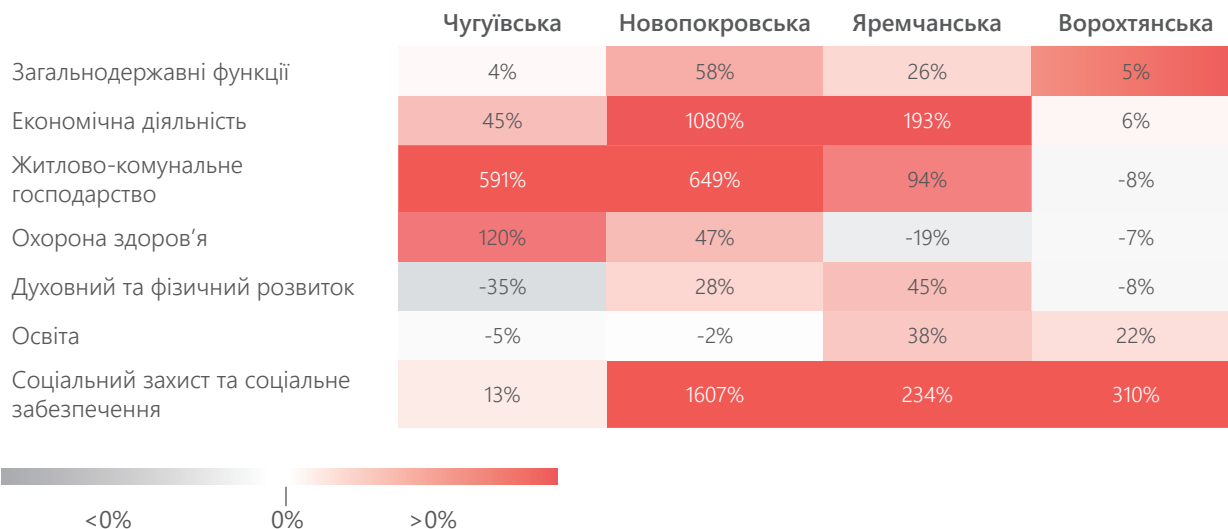
Через скорочення економічної активності у досліджених громадах, зокрема у Чугуївській, податкові надходження зменшилися (Рисунок 1), а попит на державну соціальну та економічну підтримку з боку неплатників податків (наприклад, безробітні ВПО, особливо похилого віку) зріс (Рисунок 2). Починаючи з 2010-х років, податкові надходження залишаються у громаді і зазвичай становлять найбільше джерело доходів місцевих бюджетів⁷. Зниження цих доходів чи їхній ріст, повільніший за ріст видатків, на тлі міграції та загального падіння економіки внаслідок воєнних дій призвели до скорочення бюджету, який довелося частково компенсувати

Рисунок 1: Зміни у доходах громад за розділами (вказані лише ті розділи, які забезпечують найвищі надходження), протягом 2021-2023 рр.²¹

	Чугуївська	Новопокровська	Яремчанська	Ворохтянська
Податкові надходження	-20%	5%	104%	38%
Неподаткові надходження	193%	905%	23%	240%
Доходи від операцій з капіталом	-94%	Немає даних	-68%	Немає даних
Трансферти	104%	56%	-11%	-6%
Загалом	28%	48%	49%	19%

Рисунок 2: Зміни у видатках громад за розділами (вказані лише ті розділи, на які витрачається найбільше коштів), протягом 2021-2023 pp.²²

офіційними трансфертами. У квітні 2024 року (після періоду збору даних) була прийнята постанова Кабінету Міністрів, яка розширює можливості фінансування з державного бюджету для компенсації втрат місцевих бюджетів.⁸

Питання скорочення бюджетів громад частіше порушували КІ з сільських громад, які мали менше доступних послуг навіть до повномасштабного вторгнення. Потреба збереження видатків на соціальний захист та публічні послуги призвело до відмови від видів діяльності, які вважаються другорядними чи високовартісними, наприклад, ремонт інфраструктурних об'єктів.

«Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів, цього року ми не можемо самостійно розподіляти залишки бюджету...»

Минулого року ми змогли відремонтувати дороги [...] Зараз ми можемо виділити кошти на соціальний захист, зарплати, комунальні платежі, допомогу військовим. За результатами опитування громадян, пріоритетними є ремонт доріг, відновлення роботи шкіл, дитячих садків, питання екології, прибирання та вивезення сміття, забезпечення теплопостачання в селах».

КІ з місцевої влади, Новопокровська громада

Кілька КІ повідомили про заморожування інфраструктурних проєктів та відмову від планового технічного обслуговування. У Івано-Франківській області це призвело до скарг від громад, оскільки було порушене транспортне сполучення з гірськими населеними пунктами. Також занепокоєння викликає стан адміністративних будівель, які, за отриманими даними, мали стати на плановий ремонт. Це питання є ще більш гострим у Харківській області, де дороги і адміністративні будівлі були серйозно пошкоджені, а деякі повністю зруйновані внаслідок наземного наступу і артилерійських обстрілів у 2022 році, а також постійних авіаударів, проте досі залишаються невідремнтованими.

Відтік населення

КІ повідомили, що повномасштабне вторгнення призвело до масового відтоку населення, особливо з громад у Харківській області. У результаті зменшилася кількість наявних працівників, особливо це стосується фахівців вузьких спеціальностей.

«Люди, які займалися індивідуальним сільським господарством, також постраждали. У нашій громаді більшість людей займалися вирощуванням овочів та фруктів на присадибних ділянках. Через те, що

половина Харкова виїхала через війну, продавати продукцію стало складно. Звичайно, люди втратили звичний рівень життя, він впав на 85-90%».

Міжнародна НУО, Новопокровська громада

Динаміка ринку праці виявила проблеми як з боку пропозиції, так і з боку попиту, про що повідомили кілька КІ. З одного боку, працюючим бізнесам у досліджених громадах було складно шукати потрібних їм фахівців і закривати відкриті вакансії. З іншого боку, домогосподарства підкреслювали, що їм стає все важче знайти роботу. Люди старші 50 років, жінки з дітьми і люди з більш універсальним набором навичок повідомили про особливі труднощі з пошуком бажаної роботи.

«Я не ходжу на роботу, бо мене ніхто не візьме: Мені вже [за 60] років. Люди від 40 до 45 років можуть поїхати в Буковель працювати кухарями, прибиральниками... вони беруть людей максимум до 45 років... Коли я приїхала, мені сказали, що навіть місцеві жителі не можуть влаштуватися на роботу».

Переміщене ДГ, Яремчанська громада

Ця проблема була ускладнена тим, що державну допомогу по безробіттю почали урізати від початку повномасштабного вторгнення. Для людей, які не належали до вразливих категорій, термін виплат скоротили з шести до трьох місяців і додали вимогу підтвердження попереднього місця роботи. Крім того, кілька опитаних домогосподарств заявили, що взяття на облік у місцевому центрі зайнятості не допомогло їм знайти бажану роботу. Хоча потреба у перекваліфікації через невідповідність навичок шукачів роботи відкритим вакансіям часто пов'язана з переміщенням – оскільки внутрішньо переміщені особи (ВПО) зі східних регіонів володіють специфічним досвідом у виробничих сферах та звикли до вищих зарплат – отримані у ході опитувань дані свідчать, що безробіття дедалі частіше стає проблемою для домогосподарств незалежно від їхнього статусу переміщення.

«Загальна ситуація вплинула на зростання потреб у громаді. Ситуація з безпекою: пошкодження соціальної інфраструктури та житла призводить до того, що кількість людей, які хочуть повернутися, не така велика, як хотілося б ... Не буде людей, не буде робочих місць. А без виробництва немає розвитку громади».

НУО, Чугуївська громада

Перешкоди для працевлаштування залежно від гендеру

Аналіз перешкод для працевлаштування у досліджених громадах, за інформацією від респондентів з різними характеристиками, показав різну динаміку залежно від гендеру.

Жінки часто наголошували на труднощах, пов'язаних з нестачею закладів догляду за дітьми. У Харківській області, де шкільні заняття проводились виключно онлайн, жінки повідомляли про труднощі з поєднанням роботи та догляду за дітьми, який традиційно вважається обов'язком жінки. Навіть у громадах Івано-Франківської області інформували про труднощі через зменшення кількості позашкільних занять для дітей після повномасштабного вторгнення. Жінки підкреслювали, що на ринку праці є обмаль пропозицій роботи на неповний робочий день, низькі зарплати, а також існують труднощі з добиранням до місця роботи. Крім того, оскільки жінки з дітьми часто мають менший професійний стаж через декретну відпустку, домогосподарства, у яких функція годувальника перейшла від чоловіка до жінки, зазнали зниження доходів.

«Зарплата залишилася на тому ж рівні, але чоловік раніше працював, дохід сім'ї був набагато вищий... чоловік зараз вдома, тому що ТЦК працює скрізь... зараз нам дуже важко, тому що ціни зросли, а зарплати - ні [...] На ту суму, яку я отримую, ми б зараз не змогли прожити [якби не соціальна допомога]».

Непереміщене ДГ, Чугуївська громада

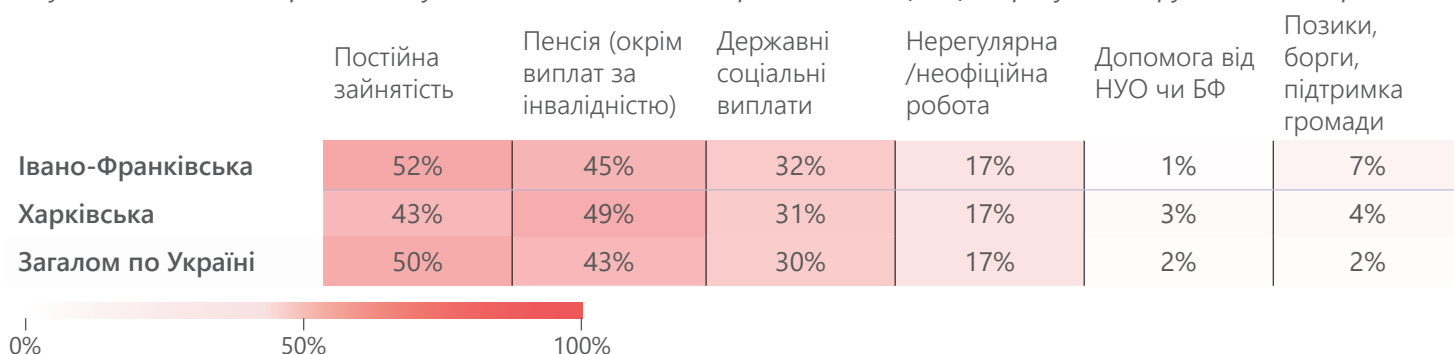

За даними, багато чоловіків звільнилися з роботи, формально або фактично, щоб уникнути законодавчої вимоги надання підтвердження взяття на облік у ТЦК при підписанні робочого контракту. Кілька респондентів зауважили, що задля уникнення мобілізації чоловіки часто відмовляються від отримання соціальних виплат і публічних послуг, наприклад у сферах охорони здоров'я та працевлаштування, на які вони мають право. Крім того, обмеження на перетин кордону чоловіками позбавили їх можливості їздити на сезонну роботу, про що наголошували у громадах Івано-Франківській області.

Схожі гендерні труднощі, а також проблеми, пов'язані з невідповідністю між необхідними для відкритих вакансій навичками та фактичними навичками шукачів роботи, були виявлені у інших дослідженнях, наприклад у [Соціально-економічному дослідженні мікро-, малих та середніх підприємств у Одеській області](#)⁹, що свідчить про те, що така ж ситуація характерна для різних регіонів.

і ТЦК, Територіальний центр комплектування та соціальної підтримки.

Рисунок 3: Основні джерела доходу, за даними домогосподарств, за місяць, що передував збору даних, 2024 р.²³

Зниження купівельної спроможності та використання стратегій подолання труднощів з життєзабезпеченням

Зниження купівельної спроможності

У всіх досліджених громадах КІ повідомили, що джерела доходу у вигляді зарплати чи грошової допомогиⁱⁱ, були недостатніми, щоб перекрити зростання цін на товари першої необхідності. Що стосується зарплат, дані звіту [REACH Моніторинг гуманітарної ситуації Калібрувальне дослідження 2024](#) засвідчили, що дохід від офіційної роботи мають у середньому 50% домогосподарств в Україні (Рисунок 3)¹⁰. У нашій вибірці декілька респондентів повідомили, що отримують мінімальну зарплату, яка зросла з 7 100 до 8 000 грн у квітні 2024 року¹¹. Про неофіційну чи часткову зайнятість найчастіше повідомляли непереміщені домогосподарства у Харківській області та у сільських громадах. Деякі респонденти пояснили, що маючи неофіційне працевлаштування, вони продовжують отримувати пенсії та інші соціальні виплати.

«Я також почала працювати на півставки [...] Я беру дитину з собою, офіційно не працюю... Моя мама також працює неповний робочий день [...], хоча вона має інвалідність. Завдяки цьому ми можемо дозволити собі набагато більше, оскільки пенсійні виплати в основному йдуть на оплату комунальних послуг».

Непереміщене ДГ, Новопокровська громада

Часто лунали повідомлення про зниження заробітних плат чи доходу від підприємницької діяльності. Кілька респондентів заявили, що були змушені змінити роботу на більш низькооплачувану, переважно через переміщення чи знищення підприємств, на яких вони працювали раніше (особливо у Харківській області). Власники бізнесу відзначали зниження попиту. Ті, кому вдалося зберегти роботу, часто зазначали, що зарплати не мінялися з 2022 року.

Значна частка опитаних домогосподарств повідомила про свою залежність від пенсій та виплат ВПО, тоді як інші зазначали про отримання БЦГД, виплат на дітей (для домогосподарств з дітьми до 3-х років), пенсій за інвалідністю та виплат для багатодітних і малозабезпечених сімей. За винятком отримувачів запровадженої державою виплати ВПО, декілька домогосподарств повідомили, що розмір їхньої соціальної допомоги з початку повномасштабного вторгнення збільшився мінімально.

3 лютого 2024 року пенсії за віком індексувалися тричі порівняно з кількома разами щорічно у попередні роки. Уряд

ii "Грошова допомога" вживається тут як збірний термін, включно з гуманітарною (БЦГД) і державними соціальними виплатами, що здійснюються у формі грошових переказів.

анонсував підвищення на 8% у березні 2024 року, внаслідок чого розмір середньої пенсії зріс на 322 грн – до 5 717 грн¹². Водночас кілька домогосподарств повідомили, що отримують пенсію близьку до мінімальної, яка після індексації у березні була встановлена на рівні 2 361 грн на місяць¹³. Кілька KI підкреслили особливу складність ситуації для тих, хто отримує мінімальну пенсію і значною мірою покладається на гуманітарну допомогу у натуральній формі, оскільки витрати цієї групи населення на ліки та медичне обслуговування часто є вищими за середні. Такі випадки є найбільш поширеними у Харківській області, де люди похилого віку іноді втрачали родинну підтримку після того, як молодші члени сім'ї виїжджали з регіону.

Водночас економіка країни продемонструвала стійке зростання цін на основні товари та послуги з 2022 року. Хоча інфляція сповільнилася у 2024 році – з 21,3% у квітні 2023 року до 3,2% у березні 2024 року – ціни продовжили зростати. Вартість кошика, розрахована у рамках дослідження «Спільна ініціатива з моніторингу ринку» сягнула 1 136 грн на Заході і 1 118 грн на Сході у березні 2024 року, зафіксувавши зростання цін на більш ніж 50% з травня 2022 року¹⁴. Респонденти особливо відзначили зростання вартості продуктів харчування, ліків та пального (як для транспорту, так і для опалення).

«Купівельна спроможність знизилася через зростання цін. Ми можемо дозволити собі овочі та фрукти, але рибні та м'ясні продукти для нас занадто дорогі».

Непереміщене ДГ, Чугуївська громада

За повідомленнями домогосподарств і KI, зростання цін у поєднанні зі стагнацією заробітних плат та соціальних виплат призвело до загального зниження купівельної спроможності, однак найбільше це позначилося на вразливих домогосподарствах. Окрім людей похилого віку, за словами KI, з певними труднощами стикалися і ВПО. Для тих, хто не мав права на безкоштовне житло, вартість оренди у Івано-Франківській області створювала значне фінансове навантаження. Малозабезпечені сім'ї, особливо непереміщені, які часто не мають права на отримання гуманітарної допомоги або соціальних виплат, також стикаються зі значними труднощами із покриттям вартості життя. Родини з маленькими дітьми, особливо ті, що мають у своєму складі до двох дітей і не мають права на грошову допомогу, потерпають від того, що соціальні виплати недостатні для покриття їхніх витрат. Також ріст витрат на ліки і засоби гігієни суттєво позначився на бюджеті родин, які мають у своєму складі людей з інвалідністю чи хронічними захворюваннями. Крім того, кілька KI відзначили особливу вразливість безробітних осіб, оскільки було скорочено тривалість і розмір допомоги по безробіттю, а знайти нову роботу стало складніше через існуючі тенденції на ринку праці.

«Є вразливі групи населення, оскільки пенсії та соціальні виплати залишаються низькими. Зараз на 3 000 грн не проживеш, навіть якщо отримуєш якусь субсидію».

KI з місцевої влади, Чугуївська громада

Як наслідок, домогосподарства повідомили про те, що купують менше товарів (зокрема урізали свої базові витрати) і мають труднощі з підтриманням колишнього життєвого рівня. Дехто визнав, що ледве може дозволити собі базові витрати, а інші розповіли, що не змогли б задовольнити свої потреби без допомоги від держави та гуманітарних організаційⁱⁱⁱ.

Інші кількісні дані також фіксують проблему недоступностіⁱⁱⁱ Для цілей аналізу грошова допомога вважається частиною життєзабезпечення домогосподарств і механізмом пристосування, який вони можуть застосувати. Такий механізм не має прямого негативного впливу на життєвий рівень ДГ, оскільки він не вичерпує їхній власний капітал, на відміну від того, що ми називаємо негативною стратегією подолання життєвих труднощів.

товарів першої необхідності. У звіті [REACH Спільна ініціатива з моніторингу ринку за березень 2024 року](#) наголошується, що «питання цінової доступності набирає все більшої актуальності по всій країні і кожен четвертий опитаний споживач не міг дозволити собі товари, наявні у магазинах, а 59% вважали зростання цін основною фінансовою перешкодою для доступу до товарів»¹⁵. Оскільки частка таких споживачів нещодавно зросла, у звіті висловлюється загальне занепокоєння: «це може свідчити про зниження потенціалу протидії населення, зокрема у регіонах з вищими рівнями небезпеки». Справді, ті, хто повідомив про зміни у витратах на базові потреби, викликані зростанням цін, проживали у Харківській області та у сільських громадах.

«Після повномасштабного вторгнення труднощі з доступом до певних послуг зросли, оскільки доходи населення зменшилися. Якщо раніше людина витратила на ліки 1000 гривень, то після подорожчання - вдвічі більше».

Надавач публічних послуг, Ворохтянська громада

Окрім інфляції, інші причини зауважених змін у витратах з лютого 2022 року були притаманні переважно ВПО. У Івано-Франківській області респонденти з-поміж ВПО підкреслювали потребу підтримувати членів родини, які проживають з далекою ріднею, чи надсилати гроші родичам, які продовжують мешкати на територіях наближених до зони бойових дій, де буває вкрай складно знайти роботу і задовольняти базові потреби. Деякі ВПО, зокрема у Харківській області, відзначили, що їхні витрати зросли у зв'язку з потребою сплачувати за комунальні послуги та оренду житла, якої раніше не було, оскільки вони проживали у власному житлі. Крім того, ВПО повідомили про витрати на утримання житла у місцях їхнього постійного проживання. Дехто з респондентів вказав, що вони досі виплачують борг чи банківську позику за свої будинки, а інші продовжують сплачувати за комунальні послуги, хоч наразі там не проживають.

Цікаво, що серед небагатьох, хто повідомив про зменшення своїх витрат, були ВПО похилого віку, адже мешканці місць тимчасового проживання часто не сплачують за житло, комунальні послуги чи харчування.

Стратегії подолання труднощів з життєзабезпеченням

Опитані домогосподарства дедалі частіше вдавалися до стратегій подолання труднощів, щоб покрити зростання цін та обмеження, що виникли у зв'язку з війною. Лише чотири домогосподарства зазначили, що не вдавалися до стратегій подолання труднощів з лютого 2022 року. За отриманими даними, домогосподарства застосовували стратегії подолання труднощів для покриття базових витрат (зокрема на продукти харчування) і комунальних платежів, медичних витрат чи для запобігання утворенню боргу.

«Краще трохи зекономити на їжі чи одязі, але бути заспокоєним громадянином. Ми не можемо дозволити собі залазити в борги по комунальних платежах... Ми змушені певною мірою обмежувати себе в іншому».

ДГ, що повернулося до місця свого постійного проживання, Чугуївська громада

Інші підкреслювали, що вдавалися до стратегії подолання труднощів через втрату роботи внаслідок переміщення чи тривалу відсутність можливостей для працевлаштування у їхньому регіоні. Дехто з респондентів, переважно з Харківської області, вказав на безпекові питання, наприклад складність

доступу до ринків та робочих місць під час активних бойових дій у їхній громаді, у якості причини для застосування стратегій подолання труднощів. Ще кілька респондентів пояснили, що вичерпали свої ресурси та заощадження у перші місяці війни, оскільки, через труднощі з постачанням, до середини 2022 року ціни на продукти харчування, воду та ліки залишалися вкрай високими. Обмеження на пересування, особливо для чоловіків через мобілізацію, також змусили застосовувати стратегії подолання труднощів, оскільки вразливі домогосподарства не могли знайти інших джерел підтримки.

«Зараз складніше покривати будь-які витрати, оскільки в селищі немає роботи. До Харкова їхати небезпечно і страшно, а дитину ні з ким залишити».

Переміщене ДГ, Новопокровська громада

Інші фактори, згадані кількома респондентами, включали необхідність підтримувати членів родини (зокрема дітей, людей з медичними потребами, тимчасового безробітних осіб), необхідність для деяких ВПО сплачувати за оренду житла, а також нести витрати на освіту (особливо пов'язані з онлайн-навчанням, що вимагає наявності обладнання і стабільного підключення до Інтернету).

Багато респондентів зазначили, що заощаджували на витратах, купуючи товари в меншій кількості, обираючи дешевші товари або купуючи їх на ринках за зниженими цінами. Деякі домогосподарства, особливо міські і з людьми похилого віку у своєму складі, зазначали, що їм доводилося економити на продуктах харчування, купуючи їх у меншій кількості або нижчої якості. Кілька домогосподарств, усі з Харківської області, згадали, що вони не проводили необхідні ремонтні роботи, пов'язані з пошкодженнями внаслідок війни, через їх високу вартість.

Крім того, багато хто повідомляв про відмову від витрат на охорону здоров'я через високу вартість ліків та лікування, особливо в Харківській області. Респонденти похилого віку часто згадували про економію на ліках від хронічних захворювань, приймаючи їх рідше, ніж прописано, або переходячи на дешевші аналоги.

«Часом я не купував ліки. Після інфаркту і коронавірусу... Мені потрібні були ліки, вони коштували 1000 гривень на 28 днів... Я думав, що не буду приймати ліки, поки почуваюся добре, а потім у мене почалися проблеми з нирками... тепер я не можу без ліків обходитися».

Переміщене ДГ, Ворохтянська громада

Деякі взагалі не проходили обстеження, відкладали візити до стоматолога та відмовлялися від медичних процедур, якщо вони не були гарантовані державою. Серед таких процедур були операції для покращення мобільності, а також лікування серцевих захворювань та онкології, які домогосподарства не могли собі дозволити.

«У мене був інфаркт, але я вже 4 роки не ходжу на обстеження: не маю на це грошей».

Непереміщене ДГ, Яремчанська громада

Кілька домогосподарств зазначили, що почали виробляти або збільшили виробництво сільськогосподарської продукції на невеликих земельних ділянках поблизу своїх домів, особливо у Харківській області. Цікаво, що частка сільських жителів, які повідомляли про таку діяльність, не була вищою за частку респондентів з міст, оскільки міські жителі на Сході зазвичай володіють земельними ділянками за межами великих міст.

Чимало респондентів повідомляли про отримання допомоги у натуральній формі, зокрема продовольчих наборів, яку частіше надають у Харківській області та у міських громадах. Вразливі домогосподарства часто вказували, що такі набори у Харківську область доставляють за регулярним графіком. Також повідомлялося про інші види допомоги в натуральній формі, такі як гігієнічні набори та одяг, особливо в міських громадах.

Серед інших способів подолання життєвих труднощів, про які повідомляли респонденти, була фінансова підтримка сім'ї, позичання продуктів у сусідів, купівля в кредит (особливо в Харківській області) або переїзд у дешевше житло (про це здебільшого говорили ВПО). В Івано-Франківській області респонденти, переважно ВПО, згадували про використання своїх заощаджень для задоволення щомісячних потреб. Кілька респондентів повідомили, що часто брали позики для оплати комунальних послуг, тоді як інші регулярно позичали гроші і повертали їх, коли отримували заробітну плату або соціальну допомогу.

«Часто доводиться позичати гроші на ліки, зараз дитині роблять уколи, самі ми не можемо за них заплатити. Потім з наступної зарплати чоловіка віддаємо борг, і так і живемо».

ДГ, що повернулося до місця свого постійного проживання, Новопокровська громада

Кілька домогосподарств повідомили, що один або кілька членів почали працювати або влаштувались на додаткову роботу, щоб покрити витрати. Декілька респондентів у Харківській області повідомили, що влаштувались на небезпечну роботу чи таку, яка негативно сприймається у суспільстві, наприклад на електростанцію (респонденту доводилося працювати під обстрілами) чи у військкомат для ведення військового обліку.

Серед тих, хто повідомив про продаж свого майна для покриття основних витрат, деякі продавали квартири, автомобілі або худобу, яку мали на Сході. Декілька респондентів зазначили, що після продажу майна, щоб задовольнити базові потреби (зазвичай у харчуванні або житлі) у них не залишилося нічого, що можна було б продати, що ставить їх у ще більш нестабільне становище.

«Тож я продав свій телефон, щоб купити продукти. Через деякий час я продав мідний підсвічник. Я продав його хлопцю, який торгує антикваріатом, і він дав мені 100 гривень. І я одразу пішов на ринок і купив собі продукти».

Переміщене ДГ, Ворохтянська громада

Кілька домогосподарств повідомили, що повністю вичерпали свої заощадження або продали усе можливе майно, і тепер живуть від зарплати до зарплати (або від однієї соціальної виплати до іншої).

Отримання адресної грошової допомоги та державних соціальних виплат

Соціальний захист та БЦГД

Система державного соціального захисту в Україні є складною і багатокомпонентною і спрямована на різні види вразливості та непередбачувані обставини на різних етапах життя. Вона включає як державну соціальну допомогу, так і загальнообов'язкове державне соціальне страхування. На

Рисунок 4 представлено огляд основних соціальних виплат^{iv}.

Розрахунок більшості соціальних виплат здійснюється на основі офіційного прожиткового мінімуму, величина якого встановлюється щорічно Законом про Державний бюджет України і не враховує індекс інфляції. У січні 2024 року прожитковий мінімум було встановлено на рівні 2 920 грн, з коригуванням його розміру для окремих соціальних та демографічних груп¹⁶. Міністерство соціальної політики також розраховує фактичний прожитковий мінімум на основі цін на товари першої необхідності, який за останніми даними становить 4 666 грн¹⁷.

Незважаючи на дуже високий рівень базової інфляції у 2023 році, ці суми не оновлювалися, щоб не створювати додатковий тиск на Мінсоцполітики. Тому розрахунки виплат відображають оцінку прожиткового мінімуму на 2022 рік, за винятком пенсій за віком. Як зазначає ЮНІСЕФ, фактичний прожитковий мінімум на 2023 рік становить 6 986 грн. Така динаміка значною мірою пояснює падіння купівельної спроможності людей, які покладаються на соціальну допомогу.

Багатоцільова грошова допомога була запроваджена гуманітарними організаціями на початку повномасштабного вторгнення для покриття базових потреб постраждалого від війни населення. Вона складається зі швидкої БЦГД, яка охоплює нещодавно переміщені домогосподарства, тих, хто живе в межах 15 км від лінії фронту, і тих, хто постраждав від обстрілів; та екстреної БЦГД, яка допомагає вразливим сім'ям задовольнити свої базові потреби та не вдаватися до негативних стратегій подолання труднощів з життєзабезпеченням.

Домогосподарства, які мають право на отримання БЦГД, мають заробляти менше прожиткового мінімуму, встановленого Робочою групою з надання грошової допомоги на рівні 5400 грн, та відповідати певним критеріям вразливості, наприклад, мати у своєму складі кількох дітей (3+), осіб з інвалідністю, одного голову домогосподарства, вагітних або годуючих жінок чи людей похилого віку¹⁸. Розмір допомоги однаковий для всіх бенефіціарів: 2 220 грн на одну особу на місяць, протягом трьох місяців. 3 жовтня 2023 року після перерахунку мінімального споживчого кошика для приведення його у відповідність до виявлених потреб розмір виплат зріс до 3 600 грн.

Дублювання цільових груп та групи, що залишилися поза увагою

Зіставлення даних про цільові групи бенефіціарів основних виплат соціального захисту та цільові групи бенефіціарів БЦГД виявляє тотожність багатьох з них, що може призводити до отримання кількох видів допомоги певними групами, тоді як інші не отримують жодної прямої підтримки. В українській системі соціального захисту наявність декількох вразливостей часто означає можливість отримання декількох видів підтримки, але лише тоді, коли ці вразливості задокументовані відповідно до законодавчих вимог і входять до переліку критеріїв, які дають право на допомогу.

Наприклад, непереміщена сім'я з чотирьох осіб, яка має дохід від офіційного працевлаштування однієї особи та отримує мінімальну заробітну плату в розмірі 8 000 гривень, може здаватися більш забезпеченою, ніж переміщена і безробітна сім'я. Однак, якщо переміщена сім'я отримує виплату ВПО у розмірі 2 000 грн на дорослого та 3 000 грн на дитину, їхній сукупний дохід може становити 10 000 грн, що перевищує дохід непереміщеного домогосподарства.

Аналіз державних вимог до надання цільової допомоги та
^{iv} Комплексний огляд системи соціального захисту наведено у Додатку II, а також у звіті CCD [Матриця соціального захисту в Україні](#).

місцевих критеріїв, які дають право на допомогу, виявив кілька груп населення, які не отримують належної підтримки. Це непереміщені особи, безробітні, сім'ї з однією або двома дітьми та особи старші 50 років і до пенсійного віку.

«Сім'ї з однією або двома дітьми не мають права на допомогу. Якщо в сім'ї є малолітні діти і працює тільки батько, то, виходячи з середньої заробітної плати в нашому регіоні, їх дохід становить 8 000 - 10 000 гривень. Неможливо утримувати сім'ю з чотирьох осіб, особливо якщо ви орендуєте житло».

НУО, Яремчанська та Ворохтянська громада

КІ часто згадували, що непереміщені домогосподарства у місцевих громадах отримують найменше грошової допомоги. Кілька КІ зазначили, що, порівняно з періодом до 2022 року, фінансування, схоже, змістилося з надання допомоги економічно вразливим місцевим жителям на підтримку ВПО. Вони підкреслили, що непереміщені особи стають особливо вразливими, коли втрачають джерело доходу, стикаються з тимчасовим безробіттям або не можуть отримати доступ до гуманітарної допомоги в натуральній формі в періоди скрути.

Представники місцевої влади знають про ці проблеми і часто вказували занепокоєння щодо критеріїв відбору, які змушують їх відмовляти в підтримці непереміщеним сім'ям, які, за їхньою інформацією, її потребують. Вони також підкреслили, що така вибірковість може негативно вплинути на соціальну згуртованість.

Рисунок 4: Огляд основних державних соціальних виплат, вказаних респондентами

Критерії	Сума (грн)
Пенсія за віком	Чоловіки, що досягли 65 років, та жінки, що досягли 64 років Розраховується на основі набутого страхового стажу Мінімальна пенсія: 2 361 Середня пенсія: 5 717
Допомога на проживання для ВПО	Раніше - усі ВПО. 3 березня 2024 р. введені критерії, що дають право на допомогу, більшість таких випадків вимагає подання нової заяви 2 000 / місяць для дорослих, 3 000 / місяць для дітей та осіб з інвалідністю
Виплати на дітей	Діти до 3-х років Одноразово у сумі 10 320, решта суми виплачується протягом наступних 36 місяців, по 860 на місяць
Допомога особам з інвалідністю	Люди з підтвердженою групою інвалідності На основі прожиткового мінімуму та групи інвалідності: 2 361 1 888,8 чи 1 416,6 /місяць Для дітей: 1 652,7/місяць
Допомога багатодітним сім'ям	Сім'ї з трьома і більше дітьми 2 100 / місяць до досягнення дитиною 6 років, починаючи з третьої дитини
Допомога мало-забезпеченим сім'ям	Залежно від сукупного доходу сім'ї, якщо він нижче прожиткового мінімуму Різниця між прожитковим мінімумом та сукупним доходом сім'ї, залежно від складу сім'ї

«Ми просто не отримували допомоги. Я отримую пенсію по інвалідності на дитину, ми звичайні місцеві жителі, не багатодітна сім'я, не малозабезпечені, не внутрішньо переміщені особи. Мій чоловік наразі непрацездатний, але не має підтвердженої інвалідності, тому нам не надають жодної допомоги».

Непереміщене ДГ, Яремчанська громада

Також кілька КІ охарактеризували безробітних як особливо вразливу групу населення. Поточна підтримка держави є і коротшою за тривалістю, і меншою за обсягом, ніж до повномасштабного вторгнення, а знайти нову роботу стає дедалі складніше. Інші зазначили, що сім'ї з однією або двома дітьми фактично позбавлені більшості видів підтримки, оскільки державна та гуманітарна підтримка зазвичай зосереджена на багатодітних сім'ях. КІ повідомили, що менші сім'ї, особливо з маленькими дітьми, також потребують додаткової допомоги, як фінансової, так і в натуральній формі, наприклад, гігієнічних наборів або дитячого харчування.

Крім того, деякі КІ повідомили, що особи віком понад 50 років, які ще не досягли пенсійного віку, часто стикаються з фінансовими труднощами, особливо якщо вони втратили роботу. Їхній вік і потенційні фізичні обмеження ускладнюють пошук роботи, особливо на фізично складних роботах.

Грошова допомога та стійкість у майбутньому

Кілька домогосподарств повідомили, що, незважаючи на отримання грошової допомоги, їхня спроможність планувати майбутні витрати і підготуватися до непередбачуваних обставин не підвищилася. Деякі з них підкреслили нестабільний характер поточної безпекової та економічної ситуації, тоді як інші зазначили, що постійне зростання цін у поєднанні зі стагнацією заробітної плати та соціальних виплат, ймовірно, погіршить їхнє становище в найближчому майбутньому. Такі настрої були особливо виражені в Харківській області.

Крім того, багато респондентів висловили невпевненість і занепокоєння з приводу можливого скорочення підтримки, причому ВПО особливо стурбовані змінами до правил виплат допомоги ВПО та майбутніми умовами проживання.

«За новим законом багатьом відмовляють у статусі ВПО, люди стають все біднішими і біднішими. Минулого року міське населення ще якимось трималося, цього року всі вже вичерпали свої заощадження, і я не знаю, що буде далі».

Непереміщене ДГ, Чугуївська громада

Навіть домогосподарства, які отримують соціальні виплати, часто повідомляли, що вони не в змозі покрити більшість своїх витрат на базові потреби. Це особливо стосується випадків, коли люди також мали інші потреби, не враховані в системі соціального захисту, зокрема хронічні проблеми зі здоров'ям.

«Ні, пенсія по інвалідності ніяк не задовольняє наші щомісячні потреби, не покриває витрати на ліки чи їжу. Нам все одно доводиться економити на всьому, тому що зараз практично неможливо нічого купити за 2500 гривень».

Непереміщене ДГ, Яремчанська громада

Лише невелика частка опитаних домогосподарств, особливо в Івано-Франківській області та міських громадах, повідомили, що соціальні виплати (часто доповнені доходами від заробітної плати, безкоштовними послугами або іншими формами підтримки) покривають їхні щомісячні потреби. Однак навіть

цим домогосподарствам часто було важко заощаджувати. Хоча на перший погляд заощадження не здаються важливими, вони стають вирішальними, якщо врахувати сезонні коливання витрат в Україні. Неможливість заощаджувати в теплі місяці може призвести до того, що взимку не вистачатиме коштів на оплату комунальних послуг, тверде паливо чи компенсацію росту цін на продукти харчування.

«Немає економічної визначеності... через чутки, що ціни зростуть. Це лякає. Ми не впевнені, чи зможемо впоратися з навантаженням у майбутньому чи ні».

ДГ, що повернулося до місця свого постійного проживання, Чугуївська громада

На протигагу цьому, деякі домогосподарства повідомили, що відчували себе краще підготовленими до майбутнього, особливо ті, які отримували і соціальні виплати, і БЦГД. Домогосподарства, які отримували допомогу, завжди повідомляли, що ця сума допомогла задовольнити потреби, наприклад, купити одяг, отримати конкретну медичну послугу, покрити витрати на онлайн-освіту, оплатити комунальні послуги, матеріали для ремонту, погасити (частину) боргу.

Ті, хто отримував кілька видів підтримки, наприклад, пенсію за віком у поєднанні з грошовою допомогою ВПО, а також безкоштовні послуги, наприклад, проживання та харчування в місцях тимчасового проживання, зазвичай повідомляли, що їхнє фінансове становище покращилося. Вони зазначали, що можуть задовольнити свої потреби, а в деяких випадках навіть заощадити.

Проблеми із задоволенням щомісячних потреб існують в усіх чотирьох досліджуваних громадах, особливо це стосується «груп, що залишилися поза увагою» та домогосподарств з особливими медичними потребами. Хоча місцеві управління соціального захисту та надавачі публічних послуг знають про ці труднощі, вони не мають можливості змінити критерії отримання допомоги або надати додаткову підтримку тим групам населення, які безпосередньо не охоплені грошовими виплатами.

Стратегії адаптації, впроваджені місцевою владою

Зростання кількості заявок на підтримку та зміна пріоритетів

Місцева влада повідомила про зростання кількості заявок від населення на підтримку після початку повномасштабного вторгнення. В опитаних громадах Івано-Франківської області ця потреба була особливо гострою в перші місяці 2022 року, оскільки найбільша хвиля ВПО прибула в перші тижні після повномасштабного вторгнення. Однак у той період місцеві можливості були обмежені, а стандартизовані процедури їхньої реєстрації, розміщення та надання гуманітарної допомоги ще не були запроваджені. КІ, які працюють в органах державної влади, організаціях, що надають публічні послуги, та НУО, підкреслили, що навантаження, пов'язане з обробкою великої кількості заявок від ВПО, а також нагальна потреба переобладнати громадські будівлі під житло, призвели до хаотичної ситуації на початку вторгнення. З 2023 року частина ВПО повернулася на схід, що, як повідомляється, частково зняло навантаження на місцеву владу в Івано-Франківській області.

«Ми не знали, де приймати і розміщувати людей, обдзвонювали родичів і знайомих, але все було вже зайнято. Було дуже важко. Ми збиралися командою, [...] на вайбер приходили повідомлення о 9, 10 годині вечора, ми приходили до школи, готували місця, застеляли ліжка. Нам дуже допомагали люди, які приносили з дому те, що мали - простирадла, ковдри - готували все і чекали, коли приїде потяг і людей розселять. У нас багато санаторіїв, ми намагалися розмістити людей, де могли.»

Надавач публічних послуг, Ворохтянська громада

У Харківській області зростання потреб було пов'язане з бойовими діями. У перші місяці війни обіг товарів був значно обмежений, а рівень зайнятості різко впав через пошкодження промислових об'єктів і неможливість вільно пересуватися через безпекові ризики. Як наслідок, багато людей були змушені покладатися виключно на те, що вони могли виростити на власних городах, а також на гуманітарну допомогу в натуральній формі, яка доставлялася в основні населені пункти, а потім розподілялася фахівцями управління соціального захисту та іншими державними службовцями.

«На початку війни багато людей виїхало, залишивши стареньких. Їм потрібен був догляд, у нас не вистачало штатних працівників, тому було важко. Нашим основним завданням була допомога медикаментами (нам приносили ліки та продукти харчування волонтери) та продуктами харчування.»

КІ з місцевої влади, Чугуївська громада

У секторальному розрізі, як повідомляється, попит на різні послуги збільшився. По-перше, помітно зросла кількість запитів на медичну допомогу та фінансову підтримку в придбанні ліків, особливо для людей похилого віку, які зараз живуть далеко від молодшого покоління своєї сім'ї. Крім того, КІ пояснили, що як ВПО, так і ті, хто проживає поблизу зони бойових дій, часто потребують спеціалізованого лікування, а в Харківській області забезпечення ліками та спеціалізованою допомогою за доступними цінами було значним викликом протягом перших місяців 2022 року. Також спостерігається сплеск попиту на житло: зросла кількість запитів на тимчасове житло, проживання на умовах пансіону та допомогу з орендою. Це зростання зумовлене припливом ВПО, особливо в Івано-Франківській області, та необхідністю проведення масштабних ремонтних робіт у зв'язку з пошкодженнями, спричиненими війною, у Харківській області.

«Наразі 80% місцевого населення потребує фінансової підтримки для нормального життя.»

КІ з місцевої влади, Ворохтянська громада

Що стосується освіти, то КІ, особливо в Харківській області, повідомили про ріст кількості запитів проведення офлайн заходів та фінансову допомогу для придбання необхідного обладнання для навчання дітей онлайн. Потребу в останньому також озвучували ВПО, які проживають в Івано-Франківській області. Крім того, у сфері послуг з працевлаштування КІ зафіксували зростання попиту на навчання та допомогу з пошуком роботи, особливо для ВПО. Також зросла кількість запитів від людей з інвалідністю, а також від ветеранів та членів сімей військовослужбовців.

Місцеве реагування і адаптація

Реагуючи на ріст потреб, місцева влада адаптувала свою діяльність та способи роботи до нових, більш жорстких умов, як з погляду безпеки, так і соціально-економічних викликів.

Всупереч очікуванням, небагато КІ та домогосподарств повідомили про порушення у наданні окремих послуг. Якщо ж такі порушення фіксувалися, то лише у перші місяці 2022 року у громадах Харківської області, де надання медичних послуг та субсидованих ліків за програмою «Доступні ліки» було припинено через обмеження на пересування і пряме пошкодження медичних установ внаслідок війни. Однак домогосподарства відзначили, що ці послуги повністю відновлені на момент проведення інтерв'ю.

Щодо розширення діяльності, КІ часто повідомляли, що їхня установа або організація надає додаткові можливості для реабілітації (медичної допомоги) та соціально-економічної реінтеграції, а також підтримки ветеранів та сімей загиблих військовослужбовців, особливо в Івано-Франківській області. Кілька НУО в Івано-Франківській області, які раніше займалися переважно наданням допомоги в натуральній формі та забезпеченням житлом, почали пропонувати послуги з ПЗПСП. Вони також організовували різноманітні заходи, спрямовані на посилення соціальної згуртованості, сприяння інтеграції в громаду, особистісний розвиток дітей та навчання навичкам, необхідним для працевлаштування.

«На початку 2022 року була потреба в продуктах харчування та грошах; ми робили це до квітня 2023 року. Потрібна була ПЗПСП та гігієна - все це ми з командою покривали. Якщо говорити про період з 2022 до кінця 2023 року, то у нас були проекти з компенсації оренди житла, оскільки людям потрібно покращувати свої житлові умови, виїжджати з колективних місць, шукати роботу.»

НУО, Яремчанська громада

З іншого боку, у Харківській області небагато НУО зуміли розширити свою діяльність (лише міжнародні НУО повідомили про розширення переліку послуг та сфер діяльності) і КІ повідомили, що вони здебільшого надавали підтримку організаціям, які роздавали допомогу.

Крім того, кілька КІ з місцевої влади заявили, що їхні відомства (соціальний захист, служба зайнятості, освіта) розвивають різні форми психосоціальної підтримки шляхом навчання персоналу або найму психологів. У кількох випадках КІ з місцевої влади повідомили, що нові заходи та підтримка заходів, фінансування яких з державного бюджету було скорочено, фінансуються за рахунок внесків громади та місцевого бізнесу, що особливо виражено в Івано-Франківській області.

«Я вдячний усім, хто не покинув нашу спільноту два роки тому. Підтримували і чимось допомагали, вчасно вирішували проблеми, щоб не було тривалих перебоїв. Тільки тому, що в місті були лідери громади, які власними силами і можливостями, власним автомобілем привозили хліб та інші продукти харчування на територію нашої громади. Про це можна багато говорити, але все залежить від управлінської діяльності керівництва громади.»

Надавач публічних послуг, Новопокровська громада

Кілька КІ (переважно з міської влади, які працюють в управліннях соціального захисту у громадах) зазначили, що вони особисто займалися доставкою гуманітарної допомоги. У Харківській області, де обіг товарів був сильно обмежений у перші тижні вторгнення, кілька КІ повідомили, що вони їздили в інші громади та райони, щоб купувати хліб або ліки оптом (з великим ризиком для власної безпеки) і доставляти їх людям з громади, які, за їхньою інформацією, їх потребували. Так само кілька громад організували транспортування до медичних

закладів для маломобільних груп населення, які живуть самі, а кілька КІ повідомили, що особисто здійснювали такі поїздки або відвідували вразливих громадян удома, надаючи не лише медичну та гуманітарну допомогу, а й соціальні послуги, такі як реєстрація та доставка пенсійних виплат.

«Я хочу подякувати нашому соціальному працівнику, бо без неї наше село не вижило б... коли на початку повномасштабного вторгнення все було закрито, вона під кулями, під вибухами діставала все, що могла. І продукти, і речі... без цього була б катастрофа. Люди б навіть померли з голоду. Вона організувала гуманітарну допомогу. Ми отримували їжу, ліки, одяг. Тому я і кажу, що їй треба поставити пам'ятник ще за життя. І велика подяка їй і тим волонтерам, які їй усе приносять».

ДГ, переміщене до 2022 року, Чугуївська громада

Деякі КІ з місцевої влади повідомили, що від початку повномасштабного вторгнення їхні управління соціального захисту застосовують більш проактивний підхід, який полягає у «цільовому» або «індивідуальному» аналізі. Цей підхід передбачає виділення більшої кількості часу на оцінку ситуації кожного заявника, щоб забезпечити йому доступ до всіх належних пільг, а також безпосередній контакт з вразливими особами, ще до подання ними офіційної заяви. Наприклад, у Харківській області було запроваджено нові комунікаційні стратегії: у Чугуївській громаді КІ з сектору охорони здоров'я використовувала Viber для обміну інформацією про наявність ліків у різних населених пунктах та аптеках. Тим часом у Новопокровській громаді КІ з місцевої влади запровадила регулярні електронні консультації з громадою для кращого розуміння місцевих потреб та поширення інформації.

Однак ці окремі ініціативи та заходи, як правило, не супроводжувалися збільшенням бюджету або персоналу. Багато державних та громадських організацій повідомили, що працівники та керівники їхніх департаментів почали працювати понаднормово, щоб задовольнити зростаючий попит та обробити нові заявки на підтримку. Деякі з них зазначили, що це призвело до перенапруження, і наголосили на необхідності більшої компенсації для утримання досвідчених співробітників. Лише кілька КІ зазначили, що їхній робочий час відтоді повернувся до нормального.

«Навантаження значно зросло, у нас 115 ліжок, а станом на сьогодні 126 пацієнтів. Загалом персоналу вистачає. Додатково розширювати штат ми не можемо, тому що не буде чим платити працівникам».

Надавач публічних послуг, Яремчанська громада

Крім того, кілька КІ у Харківській області повідомили про дефіцит кадрів у державних департаментах, який сформувався через від'їзд фахівців у перші місяці повномасштабного вторгнення. До того ж кілька КІ з місцевої влади та сектору публічних послуг підкреслили труднощі, з якими вони стикаються у щоденній роботі через пошкодження їхніх об'єктів внаслідок обстрілів. У Чугуївській громаді головна лікарня була серйозно пошкоджена і потребує значного бюджету на відновлення, а у місцевому ЦНАПі були вибиті вікна і пошкоджений дах. За повідомленнями КІ з Новопокровської громади, була повністю зруйнована будівля старшої школи та понівечені головні дороги.

«Заклади охорони здоров'я були значно пошкоджені під час війни, громаді довелося перерозподілити деякі види витрат, потрібно було більше виділяти на медицину, щоб громадяни не залишилися без медичних послуг».

Надавач публічних послуг, Чугуївська громада

Деякі КІ з місцевої влади розповіли про заходи з раннього відновлення і кошти на відновлення, отримані їхньою громадою. Кілька КІ з сільських громад повідомили, що не отримували додаткового фінансування. Ті, хто отримав фінансування, навели приклади використання цих коштів на заходи з раннього відновлення. У Ворохтянській громаді міська рада виділила землю і частину необхідного фінансування на будівництво реабілітаційного центру. У Чугуївській громаді державні кошти були використані на підтримку організації дистанційного навчання для дітей.

Більшість КІ повідомили, що отримали кошти від НУО і приватних фондів. КІ з місцевої влади Чугуївської громади повідомив про заснування Департаменту залучення інвестицій для пошуку міжнародного фінансування і ця ж громада була відібрана для участі у пілотній програмі раннього відновлення, створеній Робочою групою з розробки довгострокових рішень і відновлення.

«Проект подає сама громадська організація, це умова конкурсу, і багато донорів також мають вимогу, щоб заявку подавав не орган місцевого самоврядування, а саме громадська організація. До громадських організацій більше довіри, ніж до органів місцевого самоврядування, так було і до війни. Зараз багато фондів працюють напряму з сільськими радами без НУО, а до війни сільська рада не могла сама подати проект, їй потрібна була громадська організація, ініціативна група, батьківська спілка, профспілка - все що завгодно, але не орган місцевого самоврядування».

НУО, Новопокровська громада

Питання фінансування, навколо якого, як вважається, точиться конкуренція між громадами і (М)НУО, може призвести до напруженості та підвищити ризики недопуску місцевої влади до прямого фінансування, а відтак реагування стане менш локалізованим. Місцева влада відіграватиме ключову роль у плануванні та реалізації заходів з раннього відновлення, зважаючи на їхній рівень відповідальності на етапі адаптації та їхні глибокі знання проблем громади.

Перешкоди до доступу до послуг: державна допомога та БЦГД

Попри вражаюче розширення можливостей системи послуг, що надаються на місцевому рівні, і КІ, і домогосподарства відзначили, що залишаються перешкоди до доступу до публічних послуг і грошової підтримки, як з боку гуманітарних організацій, так і з боку державних структур.

По-перше, КІ наголошували на обмеженій фізичній доступності своїх приміщень: маломобільним особам, людям похилого

Фото 1: Зруйнований освітній заклад, Чугуївська громада © Стефанія Калчіаті, 2024 р.

віку та особам з інвалідністю може бути складно дістатися до державних установ, щоб подати заяву на отримання послуг. На цьому питанні особливо акцентували увагу у Яремчанській та Ворохтянській громаді, оскільки ці громади охоплюють гірські території і їхнє населення досить розпорошене.

«Напевно, через те, що в селі немає ЦНАПу, людям просто важко пересуватися, особливо людям похилого віку. Люди, які мають маленьких дітей, вони могли б просто приїхати сюди і подати всі свої документи і папери. А оскільки доводиться їхати і стояти в чергах в районному центрі, в ЦНАПі, то тут вже виникають певні проблеми».

Непереміщене ДГ, Новопокровська громада

Домогосподарства також підкреслювали труднощі з добиранням. Транспортні витрати значно зросли з початку повномасштабного вторгнення. Пошкодження доріг і відсутність технічного обслуговування різко обмежили можливості системи громадського транспорту, що призвело до того, що основним засобом пересування стала оренда автомобіля – витрати, які, за словами кількох респондентів, вони не могли собі дозволити. Це означало не лише неможливість подати заяву на отримання БЦГД або навідатися до управління соціального захисту, але й, що особливо важливо, ускладнення доступу до медичної допомоги.

«Якщо дитина захворіла, то ми зв'язуємося з сімейним лікарем по телефону. Амбулаторія на ремонті. Лікарі фізично знаходилися в приміщенні школи, зараз школа без опалення. Тепер, якщо дитина захворіла, потрібно наймати машину, щоб дістатися до лікарів у Новопокровці. Інсулін дитині дають безкоштовно, але за ним потрібно їхати в Чугуїв, а шприци та витратні матеріали ми купуємо самостійно».

Непереміщене ДГ, Новопокровська громада

Крім того, багато домогосподарств повідомили про довгі черги або час очікування для отримання послуг. Деякі з них повідомили, що їм доводилося стояти в черзі по дві і більше годин, часто разом із вразливими членами домогосподарства; інші зазначили, що для реєстрації або отримання необхідних документів потрібно було простояти у кількох чергах, що не сприяло бажанню скористатися цими послугами. Ця процедура була особливо обтяжливою для людей з інвалідністю, маломобільних груп населення та людей похилого віку.

Крім того, і КІ, і домогосподарства згадували про брак інформації, особливо для людей, які не мають доступу до Інтернету, тоді як велика частка інформації про БЦГД або гуманітарну допомогу поширюється через Інтернет. Питання браку інформації також порушувалося стосовно ветеранів, адже КІ повідомляли, що багато з них мають обмежену обізнаність про послуги, на які вони мають право і зрештою платять кошти там, де це непотрібно, чи не знають, куди їм звертатися після звільнення зі служби. Ці висновки перегукуються з висновками дослідження [Територіальне дослідження реінтеграції ветеранів України](#), яка проводилось у Дніпрі, і вказують на поширену проблему з доступністю інформації про послуги для ветеранів¹⁹.

«У мене є сусідка, пенсіонерка [...]. У нас є телефон, наприклад, я знаю, що сьогодні роздають гуманітарну допомогу. А вона не знає. Якби я не пішла і не сказала їй, вона б нічого не знала. А так у мене п'ять родин пенсіонерів, і я єдина молода серед них. [...] Я біжу і беру її документи, бо вона не хоче стояти в черзі. І так я допомагаю».

Переміщене ДГ, Новопокровська громада

Крім того, часто згадувалися бюрократичні процедури, які часом були обтяжливими. Багато респондентів підкреслили труднощі, пов'язані з необхідністю пред'являти оригінали документів для отримання певних пільг або для підтвердження права на них. На цю проблему особливо звертали увагу ВПО, яким довелося евакуюватися раптово, а також домогосподарства, в яких є люди похилого віку, люди з інвалідністю або діти, яким іноді доводиться особисто відвідувати державні установи для проходження процедури реєстрації.

Незважаючи на ці труднощі, більшість тих, хто коментував поточний стан державних послуг, зазначили, що їхня якість не знизилася з лютого 2022 року, а багато хто повідомив про покращення якості послуг. Домогосподарства згадували, що були відкриті нові місцеві центри (наприклад, Центр надання соціальних послуг), що покращене функціонування додатку «Дія»²⁰ спростило процедури, і що, незважаючи на збільшення навантаження на управління соціального захисту, громада адаптувалася та покращила доступ до послуг, зробивши їх більш орієнтованими на людей, ніж раніше.

Майбутні виклики

Незакриті потреби

На тлі скорочення бюджету кілька КІ наголосили на потребі у матеріалах, обладнанні чи ремонті. У Івано-Франківській області такі потреби були зумовлені браком інвестицій в утримання та інфраструктуру протягом останніх двох років, а у Харківській – необхідністю відбудувати об'єкти, пошкоджені чи зруйновані внаслідок війни. Крім того, КІ з сільських громад озвучили проблему застарілого обладнання у школах та медичних закладах. До того ж кілька КІ відзначили фінансовий тягар, пов'язаний з будівництвом бомбосховищ у школах для організації очного навчання.

«У нас є зруйнований Есхарський лицей, і на це потрібно понад 230 мільйонів гривень. І це на реконструкцію лише однієї будівлі... Також, наприклад, Будинок культури в Есхарі потребує ремонту даху та стін. Ми вже встановили там вікна після ракетних ударів за рахунок власного бюджету. Ми також ремонтуємо притулки за рахунок нашого бюджету, щоб пофарбувати стіни, обладнати санвузли, нам потрібні додаткові кошти. Є потреба відремонтувати дах Есхарівської амбулаторії, що також коштуватиме близько 1,5 мільйона гривень».

КІ з місцевої влади, Новопокровська громада

Інші КІ наголошували на кадрових питаннях, наприклад, на необхідності найму більшої кількості персоналу, зокрема кваліфікованих фахівців, як у сфері соціального захисту, так і у сфері охорони здоров'я, фізичного чи психологічного. Вони також підкреслювали необхідність принаймні проіндексувати заробітні плати для залучення фахівців і передбачити компенсацію за понаднормові години та складні умови роботи.

Крім того, багато КІ підкреслили, що незакриті потреби часто зумовлені зростанням цін на товари першої необхідності. КІ, що працюють в установах, які розміщують і організовують харчування для ВПО у Івано-Франківській області, повідомили, що їхній бюджет стає дефіцитним через зростання цін на продукти харчування. Інша потреба, про яку згадували КІ, це допомога з проходженням опалювального сезону через

в Дія – це мобільний застосунок, який дозволяє використання цифровізованих документів та надає доступ до державних послуг.

підвищення цін на комунальні послуги.

«Крім того, навчальні заклади перебувають на дистанційному навчанні, зараз ми витрачаємо на освіту набагато менше. Якщо діти повернуться на очну форму навчання, то ми не зможемо утримувати навчальні заклади власним коштом, оскільки ціни на продукти харчування та енергоносії зросли. [...] Після війни ми будемо вразливі щодо утримання соціальних об'єктів».

КІ з місцевої влади, Новопокровська громада

Деякі КІ підкреслили, що дуже важливо мати більше ресурсів для розширення можливостей системи послуг, щоб мати змогу задовольнити зростаючі потреби: наприклад, вони згадали про пологове відділення в Яремчанській громаді, розширення переліку послуг для людей з інвалідністю та дітей у Ворохтянській громаді, покращення системи субсидій та якості стоматологічних послуг в Чугуївській громаді. Цікаво, що майже жодна НУО не повідомила про наявність незакритих потреб. Такі питання порушували переважно державні та муніципальні КІ, діяльність яких здійснюється за бюджетні кошти.

Очікувані виклики та бажане розширення можливостей системи послуг

Кілька КІ висловлювали побоювання щодо найближчих, після періоду збору даних, місяців: багато хто очікував подальшого зростання потреб і водночас зазначав про скорочення доступної гуманітарної допомоги у натуральній формі та державної підтримки, зокрема виплат ВПО.

Багато респондентів говорили про те, що попит на соціальні послуги продовжить збільшуватися з огляду на очікуваний ріст цін та низьку ділову активність. КІ з управлінь соціального захисту також очікували зростання попиту на фінансову підтримку у формі державних виплат. Вони також висловили занепокоєння зниженням рівня життя в країні.

«Я думаю, що коли війна закінчиться, буде багато викликів у сфері соціального захисту. Я думаю, що людям, які будуть займатися відновленням України, потрібно буде надати якісь пільги».

КІ з місцевої влади, Ворохтянська громада

Для розв'язання цих питань, на думку КІ, необхідне додаткове фінансування та тренінги для працюючих співробітників і новачків. Крім того, деякі респонденти хотіли б бачити розширення можливостей системи послуг на рівні населених пунктів та громад. Так, багато домогосподарств повідомили, що спеціалізовану медичну допомогу можна отримати лише в обласному центрі, а адміністративні установи часто розташовані в районних центрах, що є поширеною перешкодою для доступу. Вони запропонували, щоб системи соціального захисту та державних послуг закривали потреби на місцевому рівні, відкриваючи нові офіси в менших населених пунктах і створюючи мобільні бригади, щоб гарантувати, що кожна людина має можливість отримати доступ до підтримки та послуг. Деякі також рекомендували збільшити розміри соціальних виплат і підвищити мінімальну заробітну плату, щоб допомогти домогосподарствам задовольнити свої потреби.

«Після війни потрібно буде виділяти величезні інвестиції, щоб наші люди повернулися в Україну, а для цього потрібно буде забезпечити їх житлом, роботою і якісною системою соціального захисту».

КІ з місцевої влади, Яремчанська громада

КІ загалом очікують зростання потреби в психологічній реабілітації та збільшення кількості запитів у сфері психічного здоров'я у зв'язку з продовженням війни. Інші додали, що буде більше запитів на реабілітаційні заходи, як фізичні, так і психосоціальні, для ветеранів і цивільних осіб, які постраждали від війни. КІ, які працюють у державних установах, також підкреслили, що слід проводити більше психологічних тренінгів для фахівців управлінь соціального захисту, тоді як інші зазначили, що їхні відомства повинні наймати і навчати більше фахівців із ПЗСПП для підтримки працівників зі сфер зайнятості, соціального захисту та освіти.

«Наш спеціалізований медичний заклад з кваліфікованим медичним персоналом міг би надавати реабілітаційні послуги, які сьогодні дуже актуальні, дуже потрібні. Переселенцям, я вважаю, можна надавати інші місця. Скажімо так, наш потенціал більший, ніж просто надати притулок. Реабілітація потрібна і військовим, і цивільному населенню. У нас дуже багато постраждалих звіти».

Надавач публічних послуг, Ворохтянська громада

У громадах Івано-Франківської області кілька КІ говорили про проекти з будівництва, реконструкції та оснащення центрів для надання таких послуг ветеранам і загальному населенню. Кілька КІ пояснили, що умови регіону були б особливо корисними для такого роду діяльності, враховуючи наявність різних типів санаторіїв, безпеку та спокійну обстановку у цій місцевості. Кілька КІ також висловили сподівання, що подібні центри будуть побудовані в Харківській області, однак вони визнали існування фінансових та безпекових проблем у цьому регіоні. Один КІ запропонував реалізувати програму безкоштовного протезування, подібну до тієї, що реалізується у Львові. У Харківській області один з КІ, який працює у сфері охорони здоров'я, запропонував побудувати хоспіси для догляду за людьми похилого віку, прикутими до ліжка, або тими, хто має серйозні хронічні захворювання, після проходження ними курсу лікування у медичному закладі.

Крім того, КІ в усіх чотирьох громадах висловлювали побоювання щодо можливої нової хвилі прибуття ВПО через погіршення безпекової ситуації в Харківській області. Водночас багато респондентів висловили занепокоєння щодо неминучої зміни розміру допомоги ВПО, яка, на їхню думку, загострить інші проблеми, такі як брак робочих місць та висока вартість оренди житла.

«Фінансова допомога допомогла багатьом винайняти житло. Якщо її забирають, постає проблема відсутності робочих місць».

КІ з місцевої влади, Яремчанська громада

Необхідність для ВПО повторно подавати документи на отримання допомоги, ймовірно, створить додатковий бюрократичний тягар як для самих ВПО, так і для управлінь соціального захисту місцевих громад. Деякі КІ висловили занепокоєння тим, що нові правила та критерії отримання допомоги є недостатньо чіткими. Домогосподарства ВПО були дуже стурбовані своєю здатністю задовольняти щомісячні потреби, якщо їхні повторні заявки на отримання допомоги не будуть схвалені, особливо ті, кому потрібно винаймати житло. Деякі з них зазначили, що розглядають можливість повернення до своїх домівок на Сході, незважаючи на безпекові ризики, оскільки це зменшить їхні витрати і дозволить їм подати заяву на отримання БЦГД або інших форм підтримки, доступних у прифронтових районах. Респонденти, які працюють у місцях тимчасового проживання, також висловили занепокоєння зростанням цін на комунальні послуги та продукти харчування,

зазначивши, що їм знадобиться додаткове фінансування для покриття дефіциту коштів.

«У багатьох людей зі Слов'янська така ж історія, як і у нас. Люди повернулися, хоча їхні будинки зруйновані, а роботи немає. Сьогодні багато людей повертаються до Слов'янська, і я не знаю, як вони будуть там жити. Вони повертаються ще й тому, що втратили статус ВПО і більше не мають можливості жити в жодній іншій громаді. Через новий закон ми втратили виплати як ВПО. Вийшов новий закон, є перелік осіб, які мають право на виплати, я не маю права».

Переміщене ДГ, Яремчанська громада

Реагуючи на ситуацію із забезпеченням житлом, КІ з Івано-Франківської області часто висловлювали зацікавленість у розширенні можливостей житлової підтримки, зокрема через програми субсидій для ВПО, які орендують житло в цьому регіоні, будівництво соціального житла, наприклад, модульних містечок^{vi}, або надання більшої компенсації місцевим жителям та установам, що приймають ВПО. Крім того, дехто запропонував посилити профорієнтаційну роботу та розробити «дорожні карти» основних послуг, щоб допомогти новоприбулим ВПО в отриманні необхідної інформації.

На тлі зростання потреб респонденти повідомили про зменшення доступної гуманітарної допомоги в натуральній формі, особливо в Харківській області, де, за повідомленнями, надається менше допомоги в натуральній формі порівняно з 2022 роком і першими місяцями 2023 року. Кілька домогосподарств зазначили, що гуманітарна допомога в натуральній формі зменшилася в кількості або якості. Багато респондентів підкреслили, що пункти збору та розподілу гуманітарної допомоги зараз закриті, а інформація про розподіл більше не надається, тоді як деякі повідомили, що критерії відбору для отримання допомоги стали більш суворими. Занепокоєння щодо збільшення попиту на підтримку та скорочення гуманітарної допомоги частіше висловлювали в міських громадах.

«Карітас також припинив надавати гуманітарну допомогу, допомагають лише людям з інвалідністю та одиноким матерям».

Переміщене ДГ, Яремчанська громада

Що стосується освіти, то кілька КІ, які працюють у цьому секторі, озвучили виклики, з якими вони очікують зіткнутися в найближчі місяці. Наприклад, вони підкреслили необхідність реінтеграції дітей з домогосподарств, які повернулися до місць свого постійного проживання після тривалого часу навчання за кордоном. У Харківській області КІ висловили занепокоєння, що поточного бюджету буде недостатньо для підтримки переходу до очного навчання. КІ підкреслювали необхідність збільшення фінансування для ремонту пошкоджених шкіл та облаштування в них бомбосховищ.

Крім того, вони запропонували збільшити кількість офлайн розважальних та позашкільних заходів для дітей і дорослих, щоб забезпечити можливості для розвитку та залучити як ВПО, так і дітей, які навчаються дистанційно, до життя в громаді. У Харківській області висловили занепокоєння щодо погіршення розвитку дітей через тривале дистанційне навчання та обмежену соціальну взаємодію. На підтвердження цих висновків, у дослідженні [Сприйняття ризиків та аналіз наявних послуг у сфері захисту дітей](#), проведеному у південних та східних областях України, порушувалися питання про

vi Модульне містечко - це поселення, що складається з будівель, виготовлених за межами будівельного майданчика в модулях та перевезених на місце для монтажу. Використання збірних модулів дозволяє швидко та ефективно розвивати житлову забудову.

обмежену соціалізацію дітей, які отримують онлайн-освіту, та її негативний вплив на їхній розвиток і захист²⁰.

Інші КІ зосередилися на послугах з працевлаштування, запропонувавши відновити виплати до рівня, що існував до вторгнення, а також спростити процедуру подання заявок до центрів зайнятості та отримання допомоги по безробіттю. Вони також рекомендували підвищити доступність професійної підготовки для розширення можливостей працевлаштування та соціальної інтеграції. Цей заклик до більш ефективного підбору вакансій та додаткового навчання навичкам був підтриманий респондентами з числа домогосподарств.

«Зараз великою проблемою є працевлаштування не лише переселенців, а й місцевих жителів. Є потреба в освітніх проектах, мотиваційних напрямках роботи з молоддю та людьми з вразливих категорій. Перекваліфікація, робота онлайн, тому що з'являється багато нових напрямків. Ті ж люди з вразливістю: вони можуть працювати, але їх потрібно навчати комп'ютерній та фінансовій грамотності, користуванню девайсами».

НУО, Яремчанська та Ворохтянська громада

Ще однією темою, яку обговорювали КІ, було фізичне здоров'я. Вони запропонували розширити можливості паліативної допомоги для онкохворих, збільшити фінансування відділень для вагітних у невеликих центрах та покращити територіальне охоплення послугами. Цього можна досягти шляхом надання транспортних засобів, щоб медичні працівники могли дістатися до віддалених районів, підтримки послуг з догляду на дому та покращення доступу до існуючих закладів для маломобільних груп населення або осіб з інвалідністю.

Крім того, кілька КІ в Новопокровській громаді висловили побажання щодо покращення системи громадського транспорту та зменшення витрат для вразливих осіб, яким потрібно їздити до Харкова для отримання спеціалізованого медичного лікування або пошуку роботи. Це відображає занепокоєння вразливих домогосподарств у цій громаді, які повідомили, що транспортні обмеження суттєво впливають на їхню здатність отримати доступ до основних послуг.

Кілька КІ, зокрема в Новопокровській сільській громаді Харківської області, також висловили занепокоєння щодо реконструкції та ремонту пошкоджених або зруйнованих будівель, як державних, так і приватних. Вони висловили бажання відремонтувати освітні та медичні заклади, а там, де ці споруди були зруйновані, рекомендували відбудувати їх, збільшивши їхню площу та закупивши нове обладнання, щоб краще обслуговувати громаду та вмістити більшу кількість споживачів послуг.

Крім того, кілька КІ в Харківській області підкреслили необхідність адаптації законодавчої бази для державних лікарень і шкіл, а також перегляду заробітної плати для соціальних працівників з урахуванням поточних умов праці. Вони запропонували створити окремі умови для громад на сході, де безпекова ситуація є значно складнішою ніж для громад на заході.

«Я думаю, що людям, які були на окупованих територіях, і там, де відбувалися активні бойові дії, потрібна інша правова база, інші умови праці, інші стандарти. Якщо держава це зрозуміє і не буде ставити Львівщину і Харківщину в однакові умови, то ця територія швидше відновиться. Тому що ми

витрачаємо більше енергії, щоб бути на рівні з тими територіями, де не було бойових дій. Це просто неможливо. І ставити однакові вимоги до Харкова і, скажімо, до Львова - це абсолютно неправильно».

Надавач публічних послуг, Чугуївська громада

Деякі КІ також зазначили, що НУО часто організовують тренінги на теми, які не відповідають потребам громади. Натомість люди надають перевагу допомозі або навчанню практичним навичкам, безпосередньо пов'язаним із можливостями працевлаштування. Крім того, затримки з наданням допомоги після проведення оцінки потреб можуть сприяти негативному сприйняттю місцевої влади, оскільки деякі члени громади можуть помилково вважати, що сільська рада затримує допомогу. Крім того, як місцеві жителі, так і державні службовці висловлювали незадоволення повторними опитуваннями населення, особливо телефонними, які охоплюють ті самі теми та питання. КІ запропонували створити та підтримувати спільну базу даних для спрощення доступу до інформації.

Насамкінець КІ вказали на проблеми, пов'язані з координацією зусиль з НУО. Деякі КІ з міської влади висловили розчарування відсутністю комунікації з боку НУО, які іноді працюють у громадах, не повідомляючи про це місцеву владу, що призводить до потенційного дублювання або недостатньої прозорості у наданні допомоги. Крім того, КІ однієї з МНУО зазначив, що хоча кластерна система є ефективною для усунення дублювання, велика кількість активних організацій суттєво ускладнює координацію зусиль усіх залучених сторін.

Кінцеві примітки

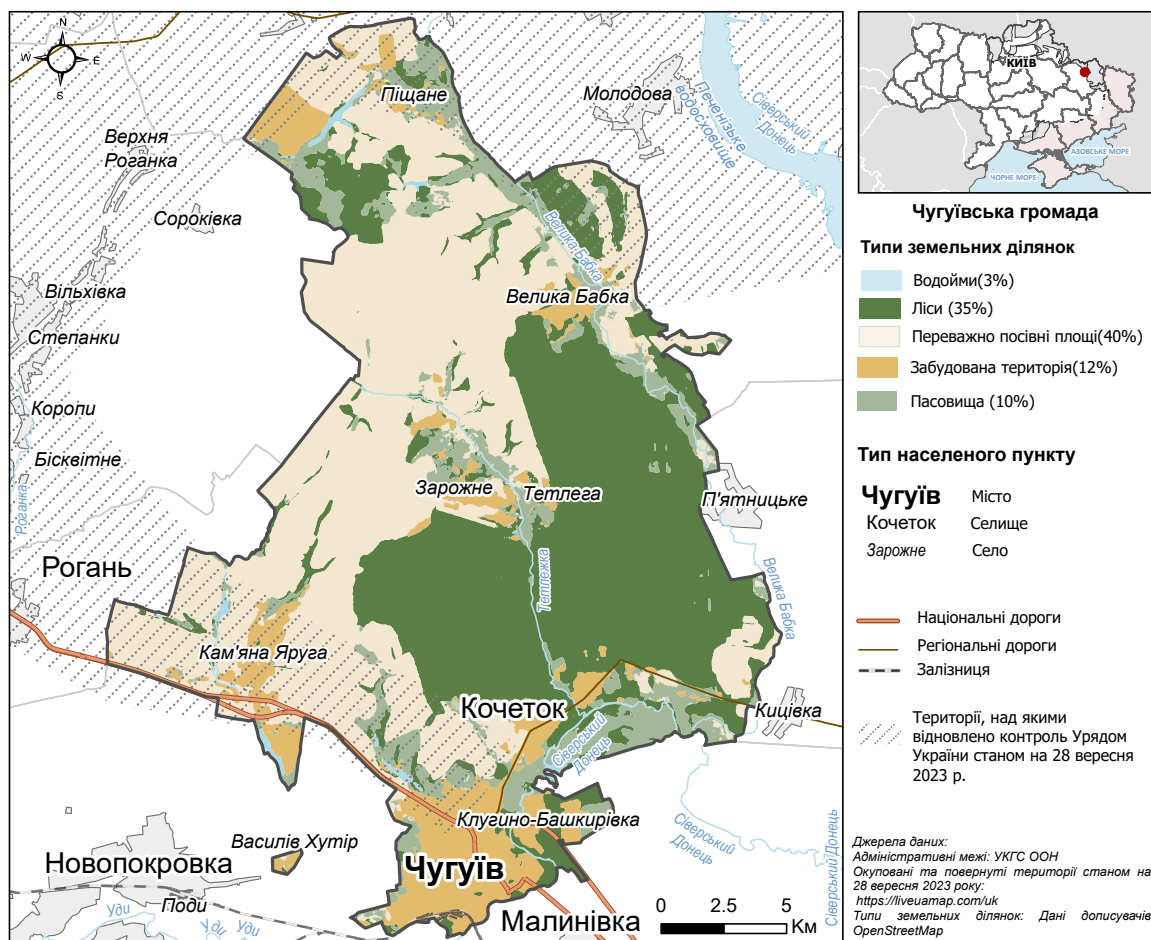
1. Національний банк України. [Інфляційний звіт](#), жовтень 2023 р.
2. Світовий банк. [Огляд макроекономічних показників бідності в Україні](#), жовтень 2023 р. (англійською)
3. REACH. [Спільна ініціатива з моніторингу ринку](#), Раунд 24, березень 2024 р.
4. Моніторинг гуманітарної ситуації Калібрувальне дослідження 2024 р. [\(очікується\)](#)
5. PONARS Євразія. Пояснення стійкості України під час російського вторгнення: Роль місцевого самоврядування та реформи децентралізації, вересень 2023 р. (англійською)
6. Більше деталей щодо критеріїв відбору можна знайти у [Технічних умовах](#), с. 10-11.
7. В. Романова, А. Умланд. [Реформа децентралізації в Україні з 2014 року](#), Chatham House, вересень 2019 р. (англійською); Київська школа економіки. [Місце сплати податку на доходи фізичних осіб – юридична історія та поточна практика](#), грудень 2021 р.
8. Міністерство економіки України. [План України 2024-2027](#), березень 2024 р.; Урядовий портал. [Уряд компенсує понад 110 млн грн прифронтовим громадам зменшення надходжень місцевих податків у I кварталі 2024 року](#), 24 квітня 2024 року.
9. REACH. [Соціально-економічне дослідження мікро-, малих та середніх підприємств у Одеській області](#), лютий 2024 р.
10. REACH. [Моніторинг гуманітарної ситуації. Калібрувальне дослідження](#), травень 2024 р.
11. Мінфін. [Мінімальна зарплата в Україні](#), період звернення: червень 2024 р.
12. Урядовий портал. [Індексація пенсій відбудеться з 1 березня](#), 23 лютого 2024 р.
13. Урядовий портал. [Пенсії та допомоги у 2024 році держава платитиме вчасно](#), 3 січня 2024 р.
14. REACH. [Спільна ініціатива з моніторингу ринку](#); Національний банк України, [Інфляційний звіт](#), жовтень 2023 р. - квітень 2024 р.
15. REACH. [Спільна ініціатива з моніторингу ринку](#)
16. Мінфін. [Прожитковий мінімум в Україні](#), період звернення: червень 2023 р.
17. CCD. [Варіанти узгодження гуманітарної грошової допомоги з українською системою соціального захисту. Жива дискусійна панель](#), вересень 2023 р.
18. Робоча група з надання грошової допомоги в Україні. [Пояснювальна записка з питань отримання грошової та ваучерної допомоги в Україні](#), період звернення: червень 2024 р. (англійською)
19. REACH. [Територіальне дослідження реінтеграції ветеранів України](#), квітень 2024 р.
20. REACH. [Сприйняття ризиків та аналіз наявних послуг у сфері захисту дітей у південних та східних областях України](#), липень 2023 р.
21. Міністерство фінансів України. [Державний веб-портал бюджету для громадян](#), період звернення: травень 2023 р.
22. Там само.
23. REACH. [Моніторинг гуманітарної ситуації - 2024 Аналіз індикаторів за областями](#), квітень 2024 р. (англійською)

ПРО REACH

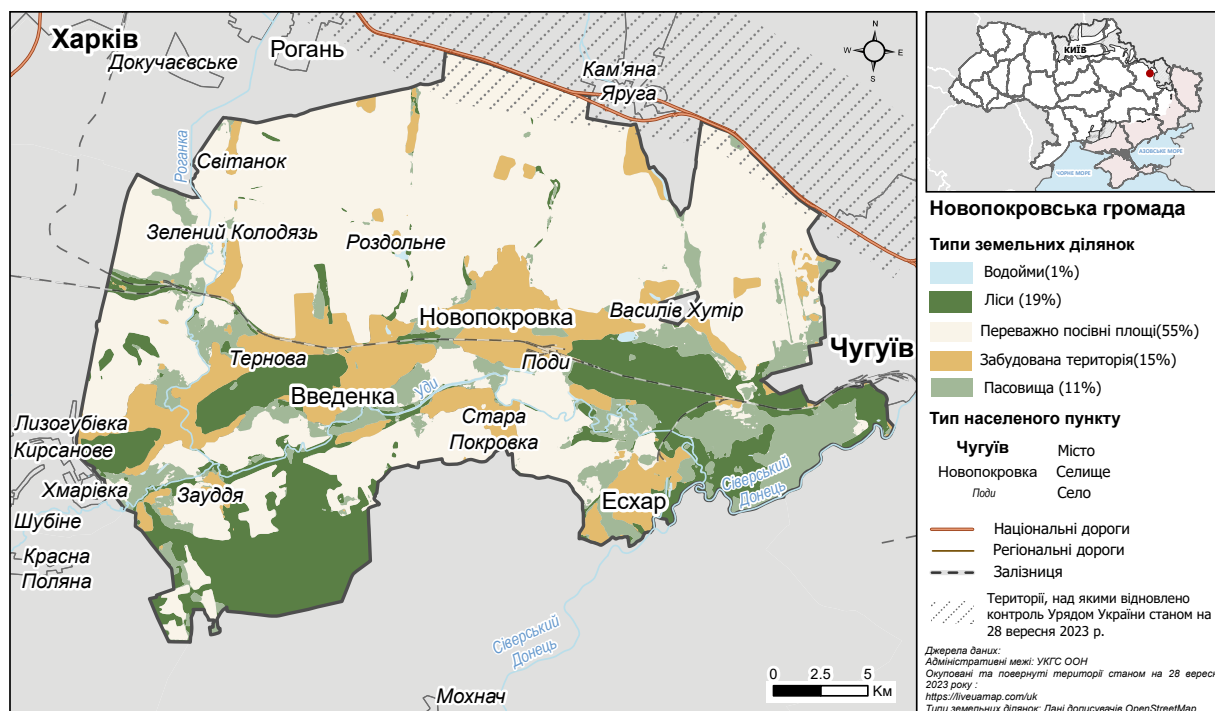
Ініціатива REACH сприяє розробці інформаційних інструментів та продуктів, які підвищують спроможність суб'єктів гуманітарної діяльності ухвалювати рішення на основі фактичних даних у контекстах надзвичайних ситуацій, відновлення та розвитку. Методології, які використовує REACH, охоплюють збір первинних даних і глибинний аналіз, а вся діяльність здійснюється через механізми міжвідомчої координації гуманітарної допомоги. REACH – це спільна ініціатива організацій IMPACT Initiatives, ACTED і Навчального та науково-дослідного інституту – Програми ООН з використання супутникової інформації в оперативних цілях (UNITAR-UNOSAT).

Додаток І: карти землекористування

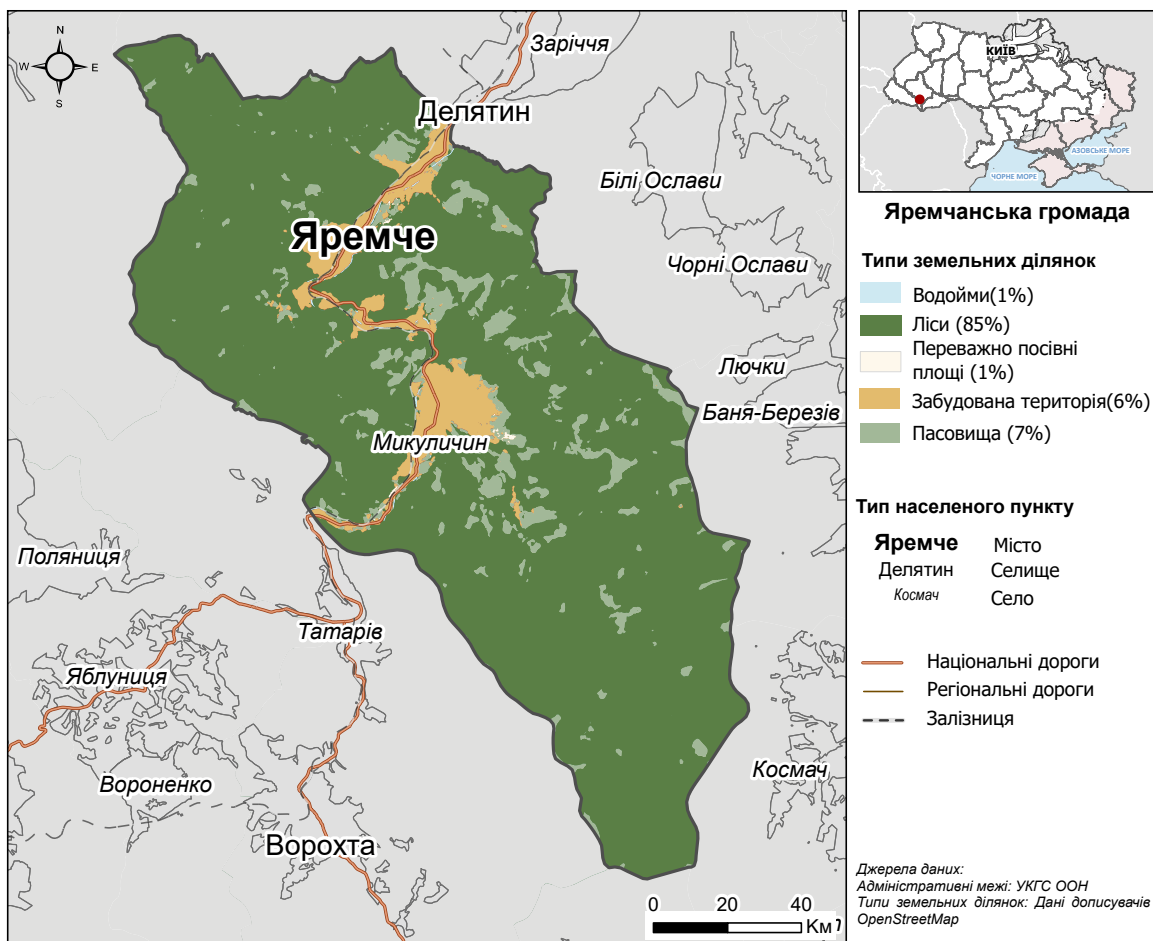
Карта 2: Землекористування у Чугуївській міській громаді, Харківська область

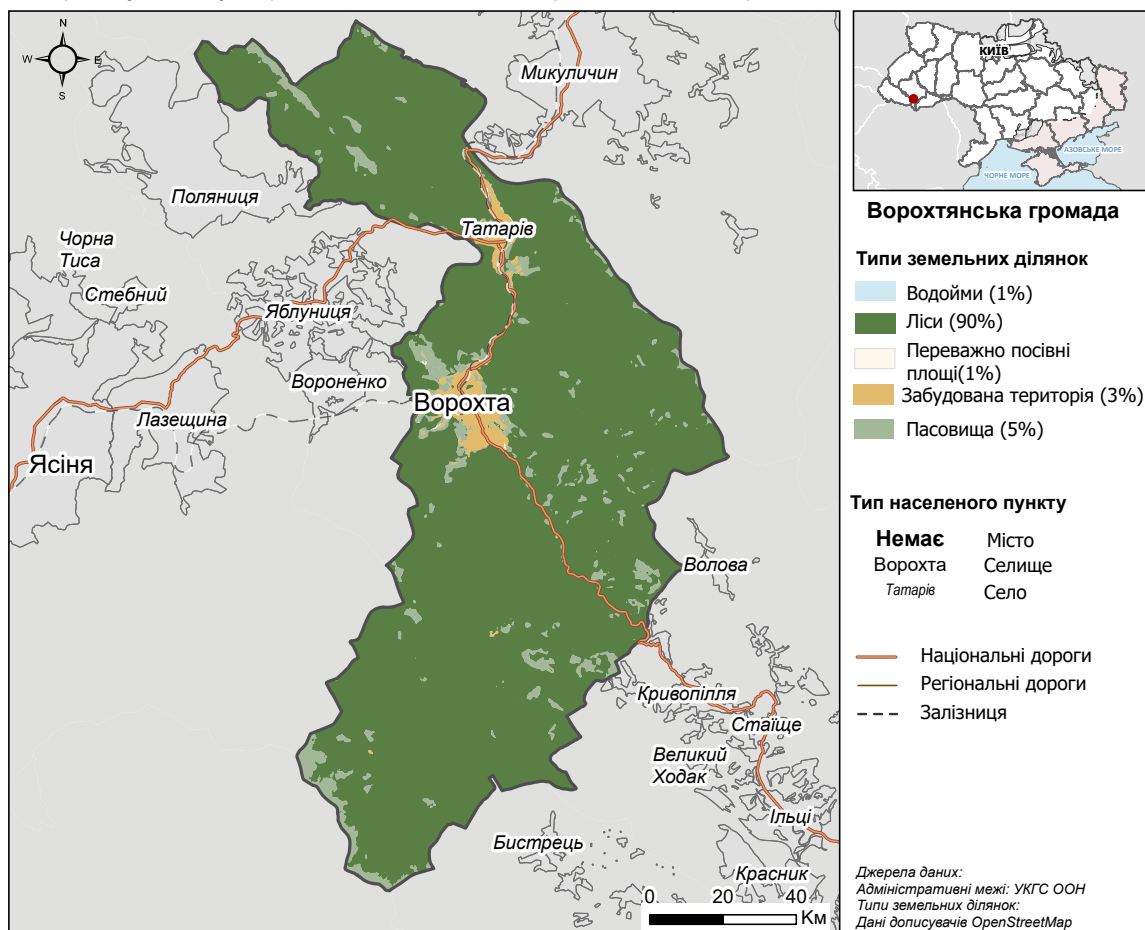
Карта 3: Землекористування у Новопокровській сільській громаді, Харківська область

Карта 4: Землекористування у Яремчанській міській громаді, Івано-Франківська область

Карта 5: Землекористування у Ворохтянській сільській громаді, Івано-Франківська область

Додаток II: Огляд системи державного соціального захисту в Україні

Рисунок А.II: Огляд системи державного соціального захисту, CDD, серпень 2023 року

Система соціального захисту	Декрет/діти віком до 6 років	Діти шкільного віку	Дорослі працездатного віку	Пенсіонери
Державна соціальна допомога	Допомога у зв'язку з вагітністю та пологами	Допомога малозабезпеченим сім'ям		
		Житлова допомога для ВПО/державна соціальна допомога евакуйованим особам та особам, які проживають в деокупованих населених пунктах		
		Одноразова компенсація та щорічна допомога особам та дітям з інвалідністю, які постраждали від вибухонебезпечних предметів		
	Виплата при народженні дитини / допомога при усиновленні дитини / пакунок малюка		Державна соціальна допомога на догляд	
		Державна соціальна допомога дітям з інвалідністю та особам з інвалідністю з дитинства та надбавка на догляд за ними		
	Муніципальна няня		Соціальна пенсія (по інвалідності)	Соціальна пенсія (за віком)
Загальнообов'язкове державне соціальне страхування	Допомога по догляду за дитиною для багатодітних сімей		Допомога на поховання (соціальна пенсія)	
	Соціальна пенсія (на дитину у зв'язку з втратою годувальника) / Допомога на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, грошового забезпечення батькам-вихователям і прийомним батькам		Субсидія на оплату житлово-комунальних послуг	
	Грошове забезпечення батькам-вихователям і прийомним батькам / Допомога особі, яка доглядає за хворою дитиною / Аліменти / Державна соціальна допомога на утримання дитини в сім'ї патронатного вихователя		Одноразова грошова допомога державним службовцям та членам їхніх сімей за шкоду здоров'ю та життю внаслідок військової агресії	
			Компенсація витрат на тимчасове розміщення ВПО (субсидія на оренду житла) / Компенсація за пошкоджене та знищене нерухоме майно	
	Допомога по тимчасовій непрацездатності (по догляду за хворою дитиною/по догляду за дитиною віком до 14 років або дитиною з інвалідністю віком до 18 років у період реабілітації) / по догляду за дитиною віком до 3 років або дитиною з інвалідністю віком до 18 років у разі хвороби матері або іншої особи, яка доглядає за дитиною		Компенсація роботодавцю витрат на оплату праці за працевлаштування ВПО	
	Допомога при народженні дитини		Допомога по частковому безробіттю	
		Допомога по тимчасовій непрацездатності (листок непрацездатності/ догляд за хворим членом сім'ї) / Страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які призвели до втрати працездатності		
		Допомога по безробіттю		
		Пенсія по інвалідності		
		Допомога на поховання		
		Пенсія у разі втрати годувальника за померлого/загиблого військовослужбовця		
Легенда: Розрахунок на основі середньомісячного сукупного доходу сім'ї Допомога людям з інвалідністю Пов'язано з війною Джерело: Контент та аналіз, надані CDD				

Легенда: Розрахунок на основі середньомісячного сукупного доходу сім'ї

Допомога людям з інвалідністю

Пов'язано з війною

Джерело: Контент та аналіз, надані CDD

Повний звіт: CCD. Варіанти узгодження гуманітарної грошової допомоги з українською системою соціального захисту. Жива дискусійна панель, вересень 2023 р., с. 13. Доступний за посиланням: <https://reliefweb.int/report/ukraine/alignment-options-humanitarian-cash-ukrainian-social-protection-system>